

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Sovitettujen ympäristöteknologioiden todellisuus ja mahdollisuudet ehdokasvaltioissa”

(2004/C 112/23)

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea päätti 17. heinäkuuta 2003 työjärjestyksensä 29 artiklan 2 kohdan nojalla laatia lausunnon aiheesta ”Sovitettujen ympäristöteknologioiden todellisuus ja mahdollisuudet ehdokasvaltioissa”.

Asian valmistelusta vastannut ”maatalous, maaseudun kehittäminen, ympäristö” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 4. maaliskuuta 2004. Esittelijä oli Lutz Ribbe.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 31. maaliskuuta—1. huhtikuuta 2004 pitämässään 407. täysistunnossa (maaliskuun 31. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 80 ääntä puolesta, 1 vastaan, ja 2 pidättyi äänestämästä.

1 Lähtökohdat Yleistietoa ympäristöteknologioista

1.1 Monet tutkimukset ja julkiset raportit osoittavat, että vaikka nykyisin toimitaan jo laajasti esimerkiksi veden ja ilman puhdistamiseksi, on selvää, että sekä nykyisissä että tulevaisuuden jäsenvaltioissa on tehtävä edelleen paljon työtä elämämme luonnollisten edellytysten ja eurooppalaisen luontoperinnön säilyttämiseksi, olemassa olevien ympäristölakien täyttämiseksi ja Euroopan ohjaamiseksi kestävä kehityksen tielle.

1.2 Ympäristöteknologioilla on tunnetusti keskeinen rooli tiettyjen ympäristöongelmien ratkaisemisessa. Tämän vuoksi komissio on laatinut ympäristöteknologioita koskevan Euroopan unionin toimintasuunnitelman⁽¹⁾, josta parhaillaan käydään keskustelua asianomaisten toimielinten ja järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan kanssa. ETSK pitää tätä toimenpidettä tervetulleena, sillä ympäristöteknologioilla (esimerkiksi puhdistus- ja suodatuslaitoksilla) on viime vuosien ja vuosikymmenten aikana saatu aikaan tärkeää edistymistä ympäristönsuojelun parissa. Tämä koskee sekä kiinteitä laitoksia, kuten teollisuuslaitoksia ja voimaloita, että liikuteltavia teknisiä laitteistoja.

1.3 Autojen päästörajoitusten määrittäminen ja tiukentaminen on esimerkki ympäristöä säästävän teknologian jatkuvasta teknisestä edistyksestä. Tämä esimerkki osoittaa kuitenkin myös, että

— tietyt parannukset ympäristöteknologian kehityksessä ja käyttöönnotossa toteutetaan usein vasta rajujen poliittisten kiistojen jälkeen — esimerkkinä mainittakoon autoteollisuuden vastustama katalysaattori. Poliittinen kiista näyttää parhaillaan toistuvan dieselhiukkassuodattimen kohdalla.

⁽¹⁾ KOM(2004) 38 lopullinen, 28.1.2004.

— ympäristöteknologioilla on rajansa: vaikka etenkin typpi- ja rikkidioksidipäästöjä on pystytty huomattavasti vähentämään, ei ole vielä yleisesti olemassa käytännössä sovitettavia teknologioita, joilla voitaisiin rajoittaa esimerkiksi hiilidioksidin tai kloorifluorihilivetypäästöjä, jotka ovat tulevaisuuden suurimpiin kuuluvan ympäristöpoliittisen haasteen — ilmasto-ongelman — syynä.

1.4 Ympäristöteknologioista on siis tullut ympäristöpolitiikan tärkeä elementti. Sellaisilla alueilla, joilla pelkillä teknisillä ratkaisuilla ei päästä riittävään tulokseen, tarvitaan kuitenkin myös rakenteellisia muutoksia. Tässä lausunnossa ETSK aikoo kuitenkin käsitellä ainoastaan ympäristöteknologioiden alaa ja sen eri näkökohtia.

1.5 Ympäristöteknologioiden merkitys ei tukeudu kuitenkaan pelkästään ympäristöpolitiikkaan. Näiden teknologioiden taustalla toimiva tiede ja teollisuus on kehittynyt merkittäväksi taloustekijäksi ja työnantajaksi. Nykyisin alan liikevaihto Euroopassa on yli 183 miljardia euroa⁽²⁾. ETSK on siksi jo ilmaissutkin kannatuksensa komission tiedonannolle ympäristöteknologiaa koskevan toimintasuunnitelman laatimisesta⁽³⁾.

1.6 Aiemmin kerätyt kokemukset osoittavat kuitenkin, että — vastaavasti kuin monilla muillakin taloussektoreilla — ympäristöteknologioiden alalla varat eivät monesti riitä kaikkien tarpeelliseksi katsottujen hankkeiden toteuttamiseen toivutulla aikavälillä. Näin ollen monet ympäristöpoliittisesti tarpeelliset toimenpiteet jäävät toteuttamatta.

⁽²⁾ Komission kertomus — Kestävä kehityksen ympäristöteknologia, KOM(2002) 122 lopullinen.

⁽³⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto — Ympäristöteknologiaa koskevan toimintasuunnitelman laatiminen” (KOM(2003) 131 lopullinen), CESE 1027/2003, ei vielä julkaistu EUVL:ssä.

Liittymässä olevien valtioiden tilanne

1.7 Tämän lausunnon puitteissa ei ole mahdollista eikä tarkoitukseen esittä yleiskuvaa ympäristön ja ympäristönsuojelun tilasta ja kehityksestä EU:hun liittymässä olevissa valtioissa. Tilanne on liian monitahoinen, eikä ympäristöalan kehityksestä voida antaa pelkästään myönteistä tai kielteistä yleisarviota. Selvää on, että tulevissa jäsenmaissa suoraan havaittavissa olevista (paikallisista) ympäristökuormituksista on useita pystytty viime vuosien aikana huomattavasti lieventämään. Samalla on kuitenkin syntynyt toisia, heikommin havaittavia ympäristöongelmia⁽¹⁾. On kuitenkin tosiasia, että sulkeamalla ympäristölle erityisen haitallisia teollisuuslaitoksia ja käyttämällä ympäristöä suojelevaa teknologiaa on pystytty vähentämään monia ympäristökuormituksen synnyttämiä suoranaisia terveysriskejä.

1.8 EU:n lainsäädännön määräämien ympäristönormien täytäminen vaatii kuitenkin vielä runsaasti toimia. Yhteisön sääntöjen käyttöönotto KIE-maissa edellyttää noin 80—110 miljardin euron investointeja ympäristöinfrastruktuuriin⁽²⁾. Määrärahoista on kuitenkin puutetta myös liittymässä olevissa maissa. Ympäristöalan kanssa valtion investoinneista kilpailevat kuitenkin muut valtiolliset vastuualueet, kuten sosiaalipolitiikka, koulutus, infrastruktuuri jne. Myös teollisuuden tai kansalaisten investoinneissa periaatteena on välttää mahdollisuuksien mukaan resurssien virheellistä kohdentamista. Käytettävissä olevat varat on siis kohdennettava mahdollisimman tehokkaasti, mikä tarkoittaa edullisten ja tehokkaiden ratkaisujen etsimistä.

1.9 Käsillä olevassa lausunnossa tarkastellaan siis ympäristöteknologioiden käyttöä KIE-maissa. Suuri osa lausunnossa esitetyistä esimerkeistä on Puolasta. Puola on liittyvistä maista suurin, ja huomattava osa EU:n tukirahoista virtaa tulevaisuudessa sinne. Enemmän kuin muita tulevia jäsenvaltioita Puolaa leimaavat kaupunki- ja maaseutualueiden väliset jyrkät erot. Näillä eroilla on huomattava merkitys ympäristöteknologialle, kuten tässä lausunnossa osoitetaan. Lisäksi Puolan on kohdattava vielä erityisen voimakkaita teollisuuden murroksia. Lisäsyynä Puolan tarjoamien esimerkkien valintaan on, että ETSK on ollut ympäristöasioissa pitkään yhteistyössä Puolan kanssa.

1.10 Käsillä olevassa lausunnossa esitetyt toteamukset ja vaatimukset koskevat kuitenkin kaikkia liittyviä valtioita sekä myös monia nykyisiä jäsenvaltioita.

⁽¹⁾ Esimerkiksi yksityisautoilun lisääntymisen vuoksi. Tässä yhteydessä on myös mainittava maataloustuotantoinvestointien aiheuttamat lajiensuojeluongelmat tai ympäristökuormitukset (esimerkkinä mainittakoon yhdysvaltalaisen sijoittajan Smithfieldin valtavat sikalat Puolassa).

⁽²⁾ KOM(2001) 304 lopullinen. Komission tiedonanto — Ympäristörahoituksen haasteet ehdokasmaissa, s. 6.

Ympäristönsuojelun määrärahat liittyvissä valtioissa

1.11 Euroopan unioni on osallistunut jo viime vuosina, eli ennen liittymisvaihetta, avustuksilla tulevien jäsenvaltioiden ympäristöinvestointeihin. Tämä on tärkeä ja tervetullut ero EU:n aikaisempiin laajentumisiin verrattuna. Myöntämällä määrärahoja tähän tarkoitukseen komissio korostaa ympäristönsuojelun kasvavaa merkitystä. Tähän asti ovat käytettävissä olleet myös Phare- ja Ispa-ohjelmat sekä osittain myös Sapard-ohjelma. Tässä on kuitenkin mainittava komission toistuvasti toteamat vaikeudet määrärahojen maksatuksessa.

1.12 Vuosina 1995—2000 Phare-ohjelmasta myönnettiin 398,2 miljoonaa euroa ja Ispa-ohjelmasta 460,2 miljoonaa euroa ympäristösektorille — enimmäkseen vesihankkeille (noin 82,3 prosenttia kaikista määrärahoista) ja loput jätealan hankkeille (15,7 %) sekä ilmansaasteiden valvontaan (2 %) ⁽³⁾. Puola vastaanotti mainitun kuuden vuoden aikana yhteensä 233,4 miljoonaa euroa ympäristötukia (keskimäärin siis noin 40 miljoonaa euroa vuodessa).

1.13 On kuitenkin otettava huomioon, että Ispa-ohjelma käynnistettiin vasta vuonna 2000. Siitä lähtien Ispan määrärahoista on vuosittain virrannut noin 500 miljoonaa euroa KIE-maissa tehtäviin ympäristöinvestointeihin. Tästä Puolan osuus on 30—37 prosenttia.

1.14 Vaikka EU:n myöntämät tuet ovat olleet arvokkaana apuna ehdokasmaille, on kuitenkin todettava, että suurin osa määrärahoista tuli ja sen on tultava tulevaisuudessakin asianomaisilta mailta itseltään. Phare- ja Ispa-määrärahoilla voidaan kattaa vain pieni osa ehdokasmaiden rahoitustarpeesta ympäristöalalla: 1,1 prosenttia vesialan kokonaistarpeesta, 0,75 prosenttia jätealalla ja ainoastaan 0,03 prosenttia ilmansaastealalla, kuten Euroopan tilintarkastustuomioistuin on laskenut ⁽⁴⁾.

1.15 Ulkomaisen tuen kokonaisuus Puolassa rahoitettavista ympäristötoimista oli vuoteen 2000 mennessä useimmiten ”vain” noin 5 prosenttia kaikista ympäristönsuojeluun tehdyistä investoinneista. EU:n tuet ovat vain osa tästä.

⁽³⁾ Lähde: EU-Nachrichten Nr. 20, 28.5.2003, Euroopan tilintarkastustuomioistuimen laskelmien mukaan.

⁽⁴⁾ Mt.

1.16 Tilanne muuttuu kuitenkin oleellisesti liittymisen jälkeen. Puolan ympäristöministeriön mukaan ympäristötoimiin ohjataan 545 miljoonaa euroa niistä 7,3 miljardista eurosta, jotka Puolan on määrä saada EU:n rakennerahastosta vuosina 2004—2006. Ispa-ohjelman tilalle astuu koheesiorahasto, josta vuosina 2004—2006 on tarkoitus myöntää vajaan 7,6 miljardia euroa. Puolalle tästä on tarkoitus osoittaa 45—52 prosenttia, eli noin 3,4—4,0 miljardia euroa. Koheesiorahasto jakautuu tunnetusti puoleksi ympäristö- ja liikenneinvestointeihin. Puolan käytössä on siis tulevaisuudessa vuosittain 1,3—1,5 miljardia euroa ympäristöalalle tarkoitettuja EU:n tukia.

1.17 Tähän asti ympäristönsuojeluun tarkoitettujen EUTukien käyttö ehdokasmaissa ei todellakaan ole sujunut parhaalla mahdollisella tavalla. Kun tulevaisuudessa rahaa on käytettävissä huomattavasti enemmän, on entistä tarkemmin huolehdittava siitä, että näitä merkittäviä rahasummia käytetään tehokkaasti eikä niitä tuhlaata kuvitteellisiin kasvusuunnitelmiin tai hankkeisiin, joita ei ole sovitettu tilanteeseen ja jotka esimerkiksi sisältävät ylimitoitettua ja liian kallista tekniikkaa. Euroopan tilintarkastustuomioistuin kritisoi erityiskertomuksessa nro 5/2003 ehdokasmaiden ympäristöhankkeiden Phare- ja Isparahoituksesta mm. sitä, että toistuvasti oli hyväksytty hankkeita, jotka sisälsivät ylikapasiteetin riskin ja siten EU-varojen epätaloudellisen käytön ja turhan korkeiden käyttökustannusten riskin. Yhtenä monista esimerkeistä erityiskertomuksessa mainitaan Szczecinissä jätevedenpuhdistamo, joka toimii vain 40 prosentilla kapasiteetistaan.

2 Mitä ovat tilanteeseen sovitettut teknologiat ja miksi niitä tarvitaan?

2.1 Ns. "sovitetuilla" ympäristöteknologioilla voi ETSK:n mielestä olla merkittävä rooli, kun tavoitteena on

- kehittää tehokkaita hankkeita paikallisten ongelmien ratkaisemiseksi
- säästää rahaa investointivaiheessa sekä käyttökustannuksissa
 - vaikka ei kylläkään suunnitteluvaiheessa
- luoda työpaikkoja paikallisella ja alueellisella tasolla.

2.2 ETSK:n mielestä "sovitettu" tarkoittaa, että jokaisessa yksittäisessä tapauksessa on etsittävä ratkaisuja, joissa otetaan huomioon teknisen toteuttamiskelpoisuuden ja tehokkuuden lisäksi keskeisenä tekijänä myös paikalliset olosuhteet ja asukkaiden edut.

2.3 Seuraavien esimerkkien avulla on tarkoitus selvittää, mitä tilanteeseen sovitetuilla teknologioilla tarkoitetaan.

2.3.1 Ilmanpuhtautta / energiatehokkuutta koskeva esimerkki

2.3.1.1 Kun Puola 80-luvun lopulla irrottautui lopullisesti kommunistisesta menneisyydestään, ympäristönsuojelu sai politiikassa erittäin suuren painoarvon. Tämä ei ole yllättävää, sillä monet ihmiset todella kärsivät voimakkaista ympäristökuormituksista, joiden aiheuttajina olivat enimmäkseen teollisuuslaitokset, mutta myös kotitalouksien hiililämmitykset.

2.3.1.2 Krakovassa tutkittiin keinoja vähentää rikkidioksidipäästöjä, jotka paitsi haittasivat ihmisten terveyttä myös vahingoittivat pahasti kulttuurisesti arvokkaita talojen julkisivuja. Yhtenä ensimmäisistä toimenpiteistä suunniteltiin kahden voimalan uudistamista.

2.3.1.3 Vaihtoehtoisissa laskelmissa tultiin toisaalta siihen tulokseen, että voimaloiden teknisen uudistamisen vaatimalla rahalla voitaisiin saavuttaa kaksinkertainen vähennys rikkidioksidipäästöissä, jos sen sijaan vaihdettaisiin kotitalouksien vanhat hiililämmitysjärjestelmät ja toteutettaisiin energiansäästötoimia taloissa (eristykset, lämpöä eristävät ikkunat jne.).

2.3.1.4 Tällaiset toimenpiteet olisivat samalla parantaneet paikallisten ihmisten asuinolosuhteita, tukeneet paikallisia yrityksiä ja samalla vahvistaneet huomattavasti enemmän paikallista suhdannetta. Tästä huolimatta päädyttiin rahoittamaan voimaloiden uudistaminen, mikä johtui varmaankin myös ulkomaisen suurteollisuuden intresseistä, joka loppujen lopuksi sai suurimman osan urakasta.

2.3.2 Jätevedenpuhdistusta koskeva esimerkki

2.3.2.1 Puolassa on parhaillaan käynnissä huomattavia ja kannustettavia pyrkimyksiä jätevedenpuhdistuksen parantamiseksi. Aluksi ryhdyttiin pääasiallisesti rakentamaan tai uudistamaan puhdistuslaitoksia suurissa kaupungeissa, mutta nyt vastaavia suunnitelmia ja hankkeita on laadittu tai toteutettu jo pienemmälläkin paikkakunnilla.

2.3.2.2 Teknisistä ja taloudellisista syistä asutuskeskuksille järkevät keskitetyt ratkaisut eivät useinkaan toimi harvaan asuttujen maaseutualueiden kohdalla. Kuitenkin suunnitellaan lähes poikkeuksetta tällaisia "tekniikan viimeisintä kehitystä" edustavia ratkaisuja.

2.3.2.3 Esimerkki tästä on Sokolyn kunta Podlasien voivodikunnassa Puolan koillisosassa. Kunnan pinta-ala on noin 160 km² ja se koostuu 29:stä kuntaosasta, jotka suunnitelmien mukaan on kaikki liitettävä parhaillaan kuntakeskuksessa rakenteilla olevaan puhdistamoon.

2.3.2.4 Itse teknisen laitoksen rakentamisen ohella jätevesiputkistot ovat aina yksi suurimmista investointi- sekä ylläpito-kustannusten aiheuttajista. Joulukuussa 2003 laaditusta Puolan jätevesihuoltoa koskevasta valtiollisesta ohjelmasta käy ilmi, että vain kolmasosa investoinneista käytetään puhdistamojen rakentamiseen tai uudistamiseen ja kaksi kolmasosaa varoista tarvitaan putkistojen rakentamiseen. Tässä tapauksessa aikomuksena on rakentaa paineputkia (ja asianmukaisia kalliita pumppaamoja) jäteveden kuljettamiseksi keskellä kuntaa sijaitsevaan puhdistamoon. Asutuskeskuksissa putkea on useimmiten 0,5—2 metriä asukasta kohden, ja maaseudulla maksettavuuden raja liikkuu 5—10 metrissä asukasta kohden. Tässä käsiteltyjen suunnitelmien mukaan putkea on osittain pitkälti yli 20 metriä ja paikoittain jopa 40 metriä asukasta kohti, eikä tähän ole vielä laskettu talojen liitäntäputkia.

2.3.2.5 Suunnittelijoiden ehdotuksia ei voida missään tapauksessa pitää paikallisiin olosuhteisiin sopeutettuna ratkaisuna. Tarjottu ratkaisu muistuttaa vahvasti Saksan yhdistymisen jälkeen sen itäisessä osassa tehdystä jätevesialan virhesuunnittelusta, joka johti siellä valtaviin jätevesimaksuihin ja muodostaa nykyisin todellisen haitan elinkeinoelämälle. Myös itäisessä Saksassa syntyi hankkeita, jotka perustuivat harhakuvitelmiin kasvusta ja joissa suuria rakenteita käytettiin väärässä paikassa, eli maaseutualueilla.

2.3.2.6 Tilanteeseen sopimattomista ratkaisuksista johtuvat erittäin korkeat jätevesimaksut haittaavat asianomaisten alueiden taloudellista kehitystä kahdessaakin mielessä: Ensiksi korkeisiin jätevesimaksuihin kuluva varoja voitaisiin käyttää taloudelliseen kehitykseen muilla aloilla ja toiseksi korkeat jätevesimaksut saattavat karkottaa erityisesti paljon vettä kuluttavia yrityksiä.

2.3.2.6.1 Thüringenin osavaltiossa perustettu kalliita jätevesihankkeita vastustavien kansalaisaloitteiden kattojärjestö on todennut, että vesi- ja jätevesiyhtiöiden kustannukset ovat kasvaneet räjähdysmäisesti sen jälkeen kun investointeja on tuettu osittain rakennerahastosta. Esimerkiksi Friedrichsrodan kunta toimitti vastikään asukkailleen vesi- ja jätevesiverkkoon liittymistä koskevia maksutiedotteita, joissa esiintyi yli 10 000 euron summia ja yhdessä tapauksessa jopa 99 000 euron summa⁽¹⁾. Kansalaiset, joille jätevesisuunnitelmia aikoinaan tyrkytettiin korkeisiin investointitukiin viittaamalla, ovat nyt raivoissaan mainitsematta jääneistä seurannaiskuluista.

2.3.2.7 ETSK muistuttaa tässä yhteydessä Euroopan tilintarkastustuomioistuimen kritiikistä, joka kohdistui paitsi ylimitoitettuihin jätevesihankkeisiin myös epäasiantunteisiin neuvonan-

tajiin, jotka myyvät kalliita hankkeita tavallaan ”suoraan varastosta”.

2.3.2.8 Mirosławicen esimerkki (Itämeren rannikolla sijaitseva Trzebiatowin kunta) osoittaa, että ETSK:n pelkäämä virhesuunnittelun toistuminen on todellisuutta ja että tilintarkastustuomioistuimen esittämät esimerkit eivät ole yksittäistapauksia. Tästä voi aiheutua vakavia seurauksia myös sovitettujen teknologioiden käytölle. Trzebiatowissa käytettiin tukirahoja ylimitoitettujen jätevedenpuhdistamojen rakentamiseen. Saksan valtion ympäristösäätiö Deutsche Bundesstiftung Umwelt halusi tukea Mirosławicen kuntaosassa esittelyhankkeena sellaisen luonnonläheisen puhdistamon rakentamista, jonka teknologia on kehitetty nimenomaan pienille Itämeren rannikkopaikkakunnille. Kahden vuoden valmistelun jälkeen, jonka aikana oli saatu kunnan hyväksyntä sekä rakennuslupa, kunta perui hankkeen, koska oli todettu, että hieman aikaisemmin rakennettu Trzebiatowin keskuspuhdistamo tarvitsi ylimitoituksensa vuoksi välttämättä lisäpaikkakuntien liittämistä toimintansa tehostamiseksi. Hanke hajautetun ja sovitettujen jätevedenpuhdistamistarkistusten toteuttamiseksi ja havainnollistamiseksi peruutettiin.

2.3.3 Puhdistamolietteen käsittelyä koskeva esimerkki

2.3.3.1 Kyllä hätä keinot keksii, kuten sanonta kuuluu. Koillis-Puolassa sijaitsevan Zambrowin kunnan puhdistamon hoitajalla ei ollut (vielä) riittäviä määrärahoja puhdistamolietteen teknisen käsittelylaitteiston asentamiseksi. Hänen ratkaisunsa oli kompostoida puhdistamoliete ja käyttää tässä lieroja (Eisenia foetida), joita hän nimitti ”uskollisimmiksi ja tehokkaimmiksi työntekijöikseen”. Puhdistamoliete käsitellään puhdistamossa osittain kaislikoissa, joista on kehittynyt todellisia luontoparatiiseja. Kompostin menekki on hyvä, sillä paikalliset asukkaat ja maanviljelijät arvostavat sen maaperää parantavia ominaisuuksia⁽²⁾. Puhdistamolietteen käsittelykustannukset Zambrowissa ovat vain noin 5 prosenttia sellaisten puhdistamojen kustannuksiin verrattuina, joissa puhdistamoliete käsitellään ja poistetaan tekniikan keinoja käyttäen. Sovittamisen periaatteen mukaan tässä on oleellista, että Zambrowin puhdistamoliete ei sisällä haitta-aineita (toisin kuin monien muiden liittyvien maiden kunnissa käsiteltävä liete). Tuloksena Zambrowin kunnalla on alueen alhaisimmat jätevesikustannukset. Mutta vaikka kunnalla on tehokas ja edullinen järjestelmä jäteveden ja puhdistamolietteen käsittelylle, tätä puhdistamon hoitajan kehittämää ratkaisua esitellään vain hyvin harvoin mallina muille.

⁽²⁾ ETSK on tietoinen puhdistamolietteen käyttöön viljelymailla liittyvistä ongelmista. Usein sen käyttö on kiellettävä täysin korkeiden haitta-ainepitoisuuksien vuoksi. Puhdistamolietteen käytön yleisiä kysymyksiä koskien ks. talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Puhdistamolietteen käytöstä maanviljelyssä annetun direktiivin 86/278/ETY tarkistaminen”, EYVL C 14, 16.1.2001, s. 141—150.

⁽¹⁾ Thüringische Landeszeitung ja Eisenacher Presse -lehdet, 24.10.2003.

2.3.3.2 ETSK muistuttaa, että nimenomaan maaseutualueille on tarjolla toteuttamiskelpoisia (sovitettuja) puhdistamotekniikoita, joissa puhdistamoliiteongelmaa ei edes synny, esimerkiksi juurakkopuhdistamoja.

Muita esimerkkejä

2.3.4 Yhtenä esimerkkinä lukemattomista muista sovitetuista ympäristöteknologioista voidaan mainita hajautetut energiantuotantolaitokset.

2.3.5 Saksassa on muutaman viime vuoden ajan pyritty lisäämään uusiutuvien eli sellaisten energiamuotojen käyttöä, joilla ei ole hiilidioksidivaikutusta. Saksaa voidaan siis käyttää esimerkkinä siitä, miten sovitettuja ympäristöteknologioita käyttämällä voidaan yhdistää ympäristön suojele ja työpaikkojen luominen.

2.3.6 Saksassa käytetään nykyisin enemmän terästä tuulivoimaloiden roottoreiden valmistukseen kuin laivanrakennuksessa. Tietyillä rakenteellisesti heikoilla alueilla (esimerkiksi Ostfrieslandin alueella) tuulivoiman käytöllä on pystytty luomaan tuhansia (!) uusia työpaikkoja.

2.3.7 Saksassa yhä useampien maanviljelijöiden kannattaa rakentaa ja ylläpitää biokaasulaitteistoja tulojensa lisäämiseksi. Kouluja ja muita julkisia rakennuksia lämmitetään enenevässä määrin paikallisesti syntyvillä uusiutuvilla energiamuodoilla, kuten hakkeella, eikä enää perinteisillä fossiililla polttoaineilla (öljy, kaasu), jotka on tuotava pitkien matkojen päästä. Pelkätään perinteisellä hiilialueella, Nordrhein-Westfalenin osavaltiossa, on asennettu yli 1 000 uutta pellettilämmitysjärjestelmää, mikä paitsi säästää ympäristöä myös luo uusia työpaikkoja.

2.3.8 Hakevoimala, jolla lämmitetään esimerkiksi pienen kaupungin kaupungintalo, koulukeskus, monitoimikeskus, vanhainkoti ja sairaala, vaatii helposti kolmen, neljän tai jopa viiden maanviljelijän työpanoksen tarvittavan puun keräämiseksi, hakettamiseksi ja kuljettamiseksi.

2.3.9 Esimerkiksi Itävallassa ja Pohjoismaissa on myös havaittavissa pellettilämmitysten rakentamisen ja käytön nopea lisääntyminen, kun taas liittyvissä maissa uusiutuvia energiamuotoja hyödyntäviä laitteistoja ei nykyisin ole lähes ollenkaan.

3 Esimerkkien opetukset

3.1 ETSK suosittelee, että komissio tutkii suunnittelemansa ympäristöteknologioiden tukemista koskevan strategian puit-

teissa lähemmin, miksi sovitettujen ympäristöteknologioiden käytössä esiintyy näin huomattavia eroja. Komitea on tietysti tietoinen siitä, että nimenomaan taloudellisten rakenteiden on oltava kunnossa. Sellaisissa maissa, joissa valtio tukee edelleen vahvasti hiilitaloutta ja vaihtoehtoiset energiamuodot jäävät samalla vaille asianmukaista tukea (kuten Puolassa), jopa energiansäästötoimet saattavat olla epätaloudellisia.

3.2 Oikeusperusteiden puuttumisen lisäksi ongelmana ovat etenkin verrattain huonot rahoitusehdot. Kun korot liikkuvat jopa kahdessakymmenessä prosentissa, investointien kuolettaminen ei aina onnistu kovin nopeasti, vaikka energiansäästöpotentiaali olisikin huomattava. Näin ollen (yksityisesti rahoitetut, sijoitussidonnaiset jne.) ns. contracting-mallit voivat saada keskeisen merkityksen, ja niitä tulisi edistää aiempaa enemmän.

3.3 Komission tulisi pyrkiä — jo kestäväen kehityksen edistämisenkin vuoksi — määrittelemään sovitettujen ympäristöteknologioiden käyttöä vaikeuttavat haittatekijät sekä auttamaan niiden poistamisessa.

3.4 Tässä ei tulisi keskittyä pelkästään liittyviin maihin, vaan myös nykyisten jäsenvaltioiden tilannetta on tarkasteltava. Tässä yhteydessä käy ilmeiseksi, että taloudellisten rakenteiden ohella merkitystä on myös muilla tekijöillä. ETSK on toimissaan todennut suurella mielenkiinnolla, että vaikka EU:n jäsenvaltioilla on lähes samat lähtökohdat, tuloksena on erittäin suuria eroja sovitettujen ympäristöteknologioiden käytössä. Esimerkiksi Kreikassa lähes jokaisen talon katolla on aurinkopaneelit (vedenlämmitystä ja lisääntyvästi myös sähköntuotantoa varten), kun taas Italiassa ja Espanjassa tällaisia laitteistoja on huomattavasti harvemmassa.

3.5 Vaikka esimerkiksi Puolassa (ja muissa KIE-maissa) vastaavanlaiset suuntaukset ovat vielä täysin aluillaan, maa hyötyy kuitenkin jo nyt sovitettujen ja hajautettujen ympäristöteknologioiden lisääntyvästä käytöstä EU:n jäsenmaissa. Puolassa on nimittäin otettu käyttöön muutamia pellettitehtaita, joiden tuotanto kuitenkin viedään lähes täysin Ruotsiin, Suomeen ja Itävaltaan.

3.6 ETSK haluaa korostaa, että sovitettuja teknologioita tulisi tarkastella tässä yhteydessä perinteisten ympäristöteknologioiden lisäksi myös ensi näkemältä vierailloilla, sillä myös niillä voidaan saada aikaan ympäristö- ja aluepoliittisesti erittäin myönteisiä vaikutuksia.

3.7 Esimerkiksi monissa jäsenvaltioissa alueellisten erikoisuuksien ja alueellisen identiteetin malliesimerkinä toimivat pienet juustolat tai maatilameijerit ovat Puolassa nykyisin tunteuttomia. Eräät virkamiehet ovat jopa esittäneet sellaisen kannan, että EU:n säännökset kieltäisivät pienten juustoloiden rakentamisen ja pitämisen. Tällaisilla hajautetuilla jalostusyrityksillä on kuitenkin suuri merkitys paikalliselle maataloudelle ja myös paikalliselle pienteollisuudelle, ja lisäksi ne vakauttavat välillisesti paikallisen talouden kiertokulkua ja maataloustuotantoa ja edistävät näin ollen luonnon ja ympäristön säilymistä.

3.8 Esimerkkien valintaa ei saa kuitenkaan ymmärtää niin, että ETSK vastustaisi suurimittaisia ratkaisuja ympäristötekniikan alalla. Ei ole epäilystäkään siitä, etteivätkö suurimittaisetkin ratkaisut voisi tietyissä tapauksissa olla sovitettuja ratkaisuja. Kun tiedossa on, että Unkarissa puolet Tonavan kuormituksesta johtuu Budapestin kaupungista, suuren puhdistamon rakentamista ei voida eikä sitä haluta vastustaa. ETSK haluaa ennemminkin kiinnittää huomiota siihen, että on etsittävä aina paikallisiin olosuhteisiin parhaiten soveltuva ratkaisu, jotta voidaan

— välttää varojen virhesijoituksia

— toteuttaa toimenpiteitä, jotka ovatärkevimmät paikallisten asukkaiden ja myös paikallisen talouselämän kannalta

— edistää kestäväää kehitystä sovitettujen ympäristöteknologioiden avulla, joilla voidaan vähentää huomattavasti energian ja raaka-aineiden tarvetta sekä edistää kasvua ja työpaikkojen syntyä.

3.9 ETSK haluaa siksi varoittaa paikoin havaittavasta suurten hankkeiden "lumouksesta", joka saattaa yleistyä KIE-maissa entisestään tulevien vuosien aikana lisääntyvien määrärahojen myötä. ETSK:n tavoitteena ei ole toimia kehityksen jarruna vaan ohjata sitä oikeaan suuntaan.

3.10 Komitea on huolestunut siitä, että liittyvissä maissa ei ole riittävästi tietoa sovitetuista teknologioista ja että (harvassa olevat) insinööritoimistot ja päättävät viranomaiset suosivat suurimittaisia ratkaisuja — myös sellaisissa tapauksissa, joissa se ei oleärkevää. Seurauksena ovat usein huomattavasti kalliimmat investoinnit, mikä taas kasvattaa tuntuvasti insinööritoimistojen palkkioita. Lisäksi "vakiintunut" teknologia

nähdään usein "varmimpana" keinona toivottujen ympäristövaikutusten saavuttamiseksi.

3.11 Tämä motiivi on usein myös eri hallintotasojen — komissiosta paikallisviranomaisiin — tekemien ratkaisujen pohjalla. Keskittyminen muutamaaan harvaan suurhankkeeseen vähentää lisäksi hallintotyötä — jo Brysselistä puuttuu usein tarvittava henkilöstökapasiteetti, jotta voitaisiin siirtyä sovitettuihin, usein pienimuotoisempiin ratkaisuihin. Ketään ei näytä kiinnostavan, että tämän menettelytavan kansantaloudelliset kustannukset ylittävät moninkertaisesti suuremman henkilöstötarpeen kustannukset. Lisäksi suuret laitokset eivät monestikaan tarvitse suuria tukimääriä, koska niille voitaisiin löytää helposti — toisin kuin pienten ja keskiuurten kuntien hankkeille — yksityisiäkin sijoittajia.

3.12 Aiemmin hyvin keskitetysti johdetuissa ehdokasvaltioissa yhtenä syynä tähän reaktioon on varmaankin se, että usko keskitettyihin, yhtenäisiin ratkaisuihin ei ole vielä kaikkialla lopullisesti hävinnyt.

3.13 Mainitut esimerkit osoittavat, että paikallisten ympäristökuormitusten poistamiseen tähtäävien sovitettujen pienimuotoisten tai keskiuurten teknologiaratkaisujen avulla voidaan pienemmillä kustannuksilla saavuttaa samankaltaiset ja osittain jopa paremmat tulokset. Tällaiset sovitetut teknologiat

— ovat suunnitteluvaiheessa osittain vaikeampia ja työlämpiä

— ovat investointivaiheessa yleensä halvempia, jolloin samalla rahalla voidaan rakentaa enemmän laitoksia ja saavuttaa parempia ympäristövaikutuksia

— ovat ylläpidon suhteen huomattavasti edullisempia, mikä säästää paikallisten asukkaiden kustannuksia. "Säästetyt" rahat voidaan käyttää muihin taloutta edistäviin toimiin ⁽¹⁾.

— tarjoavat usein myös paikalliselle pienteollisuudelle työmahdollisuuksia, kun taas suurimittaiset ratkaisut toteutetaan usein pelkästään niihin erikoistuneiden yritysten voimin. Tämä on eduksi paikalliselle ja alueelliselle taloudelle.

3.14 Usein päättäjillä on kuitenkin kumma kyllä kielteinen kuva sovitetuista, edullisista ratkaisuista.

⁽¹⁾ Esimerkiksi Kamieniecien kunnassa länsipuolalaisessa Grodzisk Wiekopolskin piirissä on yhden keskeisen puhdistamon sijaan suunnitella yhteensä 917 pientä laitosta. Sekä investointi- että ylläpito-kustannukset vähenevät näin luultavasti 60 prosenttia keskitettyyn puhdistamoratkaisuun verrattuna (W. Halicki, Zielona Góra, 2003).

4 Puutteet ja esteet — ja niiden korjaaminen

4.1 Tulevina vuosina uusien jäsenvaltioiden ympäristöinvestointeihin virtaa siis huomattava määrä tukirahoja. Niiden käyttö riippuu ensisijaisesti kyseisten valtioiden päättäjien tekemistä ratkaisuista.

4.2 ETSK on tietoinen siitä, että EU ei puutu suoraan asiaan, jos uusissa jäsenvaltioissa harkitaan sovitettujen ympäristöteknologioiden käyttöä. Tämä ei kuitenkaan riitä. Komitea pitää tarpeellisena sekä asiantuntemuksen että määrärahojen siirtämistä asian edistämiseksi.

4.3 ETSK katsoo myös, että tällaisten teknologioiden käytön lisäämisen mahdollisuudet kasvavat todella vain siinä tapauksessa, että

- korjataan suurimittaisella taitotiedon siirrolla sovitettujen ympäristöteknologioiden mahdollisuuksia koskeva valtaisa tiedon puute
- tiedotetaan hyvistä käytännöistä ja rakennetaan esittelylaitteistoja
- luodaan asianmukaiset oikeudelliset ja taloudelliset puitteet
- parannetaan rahoitusedellytyksiä ja -mahdollisuuksia — mahdollisesti luomalla erityisrahasto
- annetaan kaikkien poliittisten tasojen päättäjille mahdollisuus tarkastaa mahdollisten vaihtoehtojen suunnitelmien toteutuskelpoisuus ja yhteensopivuus asianomaisten EU:n (ja kansallisten) säännösten kanssa
- kutsutaan työmarkkinaosapuolet ja kansalaisyhteiskunnan organisaatiot mukaan parantamaan kansalaisten tietoisuutta asiasta.

Sovitettuja ympäristöteknologioita koskevat tiedon ja ymmärtämisen edistäminen

4.4 Yhä useammat ympäristöinvestointeja koskevat päätökset tehdään tulevaisuudessa paikallisella tasolla. Erityisesti pienten kuntien päätöksentekijät, joilla ei ole käytettävissään asiantuntevaa henkilöstöä, ovat hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa usein riippuvaisia ulkopuolisista asiantuntijapalveluista. Käytetyiltä insinööritoimistoilta puuttuu osittain tarvittavaa tietoa mutta osittain myös halua tarjota tilanteeseen sovitettuja, halvempia sekä sosiaalisesti ja ympäristöpoliittisesti parempia ratkaisuja kuin ”tekniikan viimeisintä kehitystä”. Useimmiten heidän työstään laskutetaan nimittäin hankevolyymin mukaan eikä sen mukaan, onko kyseessä pysyvästi edullisin ja parhaiten paikallisiin olosuhteisiin soveltuva ratkaisu.

4.5 Monesti suunnittelijoilla on myös yhteyksiä rakennusyrityksiin tai tekniikan tarjoajiin. Suunnittelijoiden, talouselämän ja usein myös politiikkojen ”suoraan varastosta tuleviin hankkeisiin” liittyviä intressejä ei tulisi aliarvioida: tästä todistavat sekä arkkitehtien ja insinöörien palkkioperusteet että rakennusteollisuuden kiinnostus suuriin urakoihin. Valitettavasti nuoren tekniikan eräältä jätevesiputkien valmistajalta kuulema toteamus, että ”tietysti he tienaaavat osansa jokaisesta metristä!” ei ole yksittäistapaus. Lisäksi suurhankkeen vaikuttava avajaistilaisuus televisiokameroineen ja lehdistöineen saattaa joillekin paikallispoliitikoille olla mieluisampi kuin kahdenkymmenen, viidenkymmenen tai sadan vähäistä huomiota saavan pienhankkeen valmistuminen.

4.6 Virheellisiä tietoja levitetään tietoisesti tai vahingossa useammin kuin uskotaan. ETSK:n tietoon on tullut tapauksia, joissa poliittisille päättäjille on väitetty, että EU:n säännökset eivät salli muuta mahdollisuutta kuin keskitetyn puhdistamon rakentamisen ja kaikkien kuntaosien liittämisen siihen. Vaikka kyseessä on tietenkin väärä tieto, niin se korostaa tiedonpuutteen ongelmaa.

4.7 Lisäksi asiaan liittyy muita, osittain käytännön ja osittain psykologisia näkökohtia: ”tekniikan viimeisimmän kehityksen” valitseminen on usein suhteellisen helppoa, sillä toteutus tapahtuu insinööritoimiston suunnittelupöydältä käsin. Hajautetut, sovitetut ratkaisut vaativat usein enemmän suunnittelutyötä, yksityiskohtaista tietoa ja päättävyyttä, kun samalla siitä heruvat palkkiot ovat pienempiä. Kuka siis haluaisi ryhtyä vaikeampaan urakkaan, kun yksinkertaisempi vaihtoehto voi olla kaiken lisäksi tuottoisampikin? Suurimittaisia, tekniikan viimeisimmän kehityksen mukaisia ratkaisuja käyttäessään suunnittelijat ja päättäjät tuntevat selustansa turvatuksi. Pienempiin ratkaisuihin, joita pidetään usein ”huonoina”, primitiivisinä ja epävarmoina, ei luoteta kovin helposti. Miten tavallinen puhdistamon hoitaja voisi kehittää toimivan ratkaisun, jota insinöörit eivät ole keksineet (halunneet keksiä) (vrt. kohdassa 2.3.3 esitelty Zanbrowin esimerkki)?

4.8 ETSK pitää erityisen tärkeänä välittää tietoa ja koulutusta sekä poliittisille päättäjille että insinööritoimistoille. Komitea suosittelee, että komissio harkitsee esimerkiksi riippumattomien ”tilanteeseen sovitettujen teknologioiden osaamiskeskusten” perustamista uusiin jäsenvaltioihin. Tällaisten keskustojen tehtävänä tulisi olla tarvittavan tiedonsiirron organisoiminen, paikallisten päättäjien sekä kansalaisyhteiskunnan neuvominen ja tavallaan siis sovitettujen ympäristöteknologioiden kysynnän kasvattaminen. Tarvittaessa ne voisivat myös osallistua erityisten tukirahastojen hallintaan (ks. kohta 4.16 ja sitä seuraavat kohdat).

4.9 Näiden osaamiskeskusten työn tukemiseksi voitaisiin luoda eurooppalainen tietokanta, jonka keräämiseen ja ylläpitoon Euroopan ympäristökeskus voisi osallistua. Tähän tietokantaan voitaisiin koota tiedot edullisista, sovitetuista ympäristöteknologioista, jotka ovat EU:n mielestä onnistuneet tehtäväänsä ja jotka saavat tällä tavalla eräänlaisen laatumerkinnän. Ympäristöasioiden pääosaston julkaisemaa vaihtoehtoisten jätevedenpuhdistusmenetelmien opasta voidaan pitää tähän suuntaan vievänä askeleena.

4.10 Mikään ei ole vaikuttavampaa ja poista paremmin sovitettuja ympäristöteknologioita kohtaan tunnettua epäluuloa kuin käytännön esimerkkien esittely. Sokolyn kunnanjohtaja (ks. kohta 2.3.2.3) keskeytti suunnitelmat kaikkien kuntaosien liittämiseksi keskitettyyn puhdistamoon, kun hän oli päässyt tutustumaan toimiviin vaihtoehtoihin ⁽¹⁾.

4.11 Näin ollen ETSK katsoo, että sovitettujen teknologioiden tarjontaa ja siirtämistä on myös "sovitettava" ja niitä on erityisesti tuettava yhteiskunnallista konsensusta luovin toimenpitein, sillä sitä ei aina välittömästi ole olemassa väestön ja paikallisviranomaisten välillä.

4.12 Tätä varten tulisi käynnistää tiedotusta, kuulemista ja osallistumista koskevia toimia yhteiskunnallisten ammattilisten toimijoiden ja kansalaisten keskuudessa.

4.13 Saattaisi myös olla hyödyllistä edistää kumppanuuksia sovitettujen ympäristöteknologioiden käytöstä kiinnostavia kokemuksia saaneiden EU:n alueiden ja/tai kuntien sekä vastaavia (tai miksei erilaisiakin!) valintoja tekemässä olevien uusien jäsenvaltioiden alueiden ja/tai kuntien välillä. Lisäksi tulisi asettaa etusijalle hankkeita, joissa Interreg-ohjelman tai muiden yhteisöohjelmien puitteissa edistetään sovitettuja ympäristöteknologioita.

4.14 Parhailaan valmisteluvaiheessa olevan, ympäristöteknologioita koskevan Euroopan unionin toimintasuunnitelman yhteydessä ollaan pohtimassa keinoja EU:n ympäristöteknologioiden leviämisen esteiden poistamiseksi. ETSK kannattaa tässä yhteydessä asianmukaisia koulutus- ja vierailuohjelmia. Mutta tässäkin toteuttamistavalla on keskeinen merkitys. Vierailuohjelmilla ei aina pyritä esittelemään parhaita ratkaisuja. Monesti kyseessä saattaa olla pelkkä myyntikeino.

Taloudelliset näkökohdat

4.15 Komissio voi viitata oikeutetusti siihen, että se ei sulje sovitettuja ympäristöteknologioita tukikohteidensa ulkopuolelle.

⁽¹⁾ Deutsche Bundesstiftung Umwelt -säätiön, Saksan ympäristöministeriön sekä Euronatur-järjestön yhteishankkeen puitteissa.

Voidaan kuitenkin arvostella sitä, että esimerkiksi koheesiorahastoista tuettavilla hankkeilla on oltava 10 miljoonan euron vähimmäisbudjetti, jotta ne olisivat tukikelpoisia. Näin ollen monet erittäin tehokkaat pienhankkeet eivät pysty saamaan tukea, joka saattaa olla jopa 85 prosenttia investointisummasta.

4.16 Tähänastisen tukikäytännön analyysi osoittaa selvästi, että suuria kaupunkeja on asetettu etusijalle. Tämä on ymmärrettävissä, koska niissä voidaan asianmukaisilla investoinneilla saada aikaan suuria paikallisia ympäristövaikutuksia ja koska esimerkiksi jätevesidirektiivissä säädetään ensiksi suurten kaupunkien jätevesien käsittelystä. Kuitenkin samalla olisi välitettävä tietoa sovitetuista teknologioista, sillä tulevaisuuden investointien suuntaa ollaan jo päättämässä.

4.17 ETSK on tietoinen siitä, että koheesiorahastosta ei rahoiteta pelkästään suurkaupunkien hankkeita vaan esimerkiksi myös yhdistettyjen jäteveden käsittelysuunnitelmien toteutusta. Pienempien hankkeiden niputtaminen olisi siis mahdollista, mutta se toteutuu harvoin. Koska koheesiorahaston tukipäätökset tehdään Brysselissä, komitea suosittelee, että tukihakemuksiin liitettäisiin ymmärrettävät kustannuslaskelmat (investointi- ja käyttökustannukset) keskitetyille ja hajautetulle vaihtoehdolle sekä näiden välimuodolle. Kun hakijat näin saadaan tutustumaan ainakin pintapuolisesti vaihtoehtoihin, voidaan päästä huomattaviin säästöihin investointivaiheessa sekä välttää korkeita käyttökustannuksia.

4.18 Puolassa on ympäristöhankkeille ja periaatteessa myös pieninvestoinneille tarjolla erilaisia rahoitusvaihtoehtoja: kansallinen rahasto, alueelliset ja osittain paikalliset ympäristörahastot, EkoFonds-rahasto ⁽²⁾ jne. Tulevaisuudessa näitä rahastoja käytetään kuitenkin enenevästi EU:n osittain rahoittamien hankkeiden kansallisten osuuksien maksamiseen. Käytännössä tämä tarkoittanee, että tilanteeseen sovitettujen ympäristöteknologioiden rahoittaminen ei helpotu, vaikka niiden vaatimat investoinnit pystytäänkin nopeasti kuolettamaan ja ne aiheuttavat pitkällä aikavälillä pienimmät käyttökustannukset.

4.19 Näin ollen ETSK ehdottaa harkittavaksi, että osa määrärahoista kohdennettaisiin nimenomaan sovitettuihin teknologioihin tehtäviin investointeihin. Näin voitaisiin varata tietty prosenttiosuus koheesiorahaston määrärahoista tietyn investointisumman alle jääville hankkeille. Itsestään selvää on, että tässä tapauksessa komissio ei voisi enää käsitellä jokaista hanketta yksitellen, mutta sovitettujen teknologioiden ajatuksen levittämisen suhteen tällainen erityisrahasto olisi kuitenkin merkittävä edistysaskel.

⁽²⁾ EkoFonds-rahastoa rahoitetaan kahdenvälisistä velkojen antamisesta ja se toimii vielä vuoteen 2010 asti.

4.20 ETSK:ssa keskusteltiin käsillä olevan lausunnon laatimisen yhteydessä uudelleen mm. Euroopan tilintarkastustuomioistuimen entisen presidentin Bernhard Friedmannin esittämästä vaatimuksesta, jonka mukaan EU:n tukiohjelmista ei tulisi enää myöntää varsinaisia avustuksia vaan (halpakorkoisia tai jopa korottomia) lainoja (¹).

4.20.1 Nykyinen tukikäytäntö johtaa siihen, että esimerkiksi puhdistamojen rakentamista tuetaan joissakin kunnissa, kun taas toiset kunnat jäävät — varojen rajallisuuden vuoksi — ilman tukea. Tämä aiheuttaa periaatteessa epäoikeudenmukaisuutta. Ympäristöalalla tämä tarkoittaa, että nykyisin nimenomaan (köyhemmät) maaseutualueet ovat tukien suhteen heikommassa asemassa kuin (useimmiten rikkaammat) kaupungit.

4.20.2 Mikäli tukia ei maksettaisi avustuksina vaan jatkuvana luottona, pystyttäisiin toteuttamaan enemmän hankkeita. Lisäksi lainarahaa käytettäisiin ehkä varovaisemmin ja vastuullisemmin kuin avustuksia.

4.20.3 Kuntien nykyinen velkaantumisaste on ongelma, joka saattaa esimerkiksi Puolassa vaikeuttaa tällaisten tukiohjelmien uudelleenjärjestelyä. Korkea velkaantumisaste haittaa jo nyt usein EU:n vaatimusten toteuttamiseksi paikallisella tasolla tarvittavien investointien tekemistä. Vuonna 2001 Puolan kuntatason velka oli 12,3 miljardia zlotya (3 miljardia euroa), vuonna 2002 se oli 15,4 miljardia zlotya (noin 4 miljardia euroa), ja tämä kasvusuuntaus on jatkumassa. Tämä tarkoittaa, että monet kunnat ovat saavuttaneet lainsäädännössä sallitun velkaantumisasteen, eivätkä ne saa ottaa enempää lainaa.

4.21 Sovitettuihin teknologioihin (kuten energiansäästötoimenpiteisiin, uusiutuvien energiamuotojen edistämiseen sekä vaihtoehtoisin rakennusaineisiin ja -tapoihin) tehtäville yksityisinvestoinneille tällainen jatkuvaa (korotonta tai matalakorkoista) luottoa tarjoava erityisrahasto voisi olla kiintoisa vaihtoehto. Voitaisiin myös harkita rahaston toiminnan yhdistämistä ehdotettuihin osaamiskeskuksiin.

4.22 Yksi mahdollisuus lisävarojen hankkimiseksi on yksityissektorin osallistuminen julkisten palveluiden tarjontaan (julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudet).

4.23 Tällaiset kumppanusmallit tuovat kuitenkin mahdollisuuksien ohella mukanaan myös riskejä. Viallinen kumppanusmalli voi esimerkiksi johtaa huomattaviin hinnankorotuksiin. Esimerkiksi Unkarin pääkaupungissa Budapestissa yksityisten kumppanusyriyten ja kaupunginhallituksen välille syntyi iso riita yli 200 prosentin hinnankorotusten jälkeen.

5 Tiivistelmä

5.1 Ympäristöteknologioilla on keskeinen rooli ympäristökuormitusten vähentämisessä ja kestävä kehityksen edistämisessä.

5.2 Virherahoitusten välttämiseksi on välttämättä varmistettava jokaisessa tilanteessa parhaiten soveltuvan ratkaisun valinta.

5.3 Sovitetut ratkaisut saattavat aiheuttaa enemmän suunnittelutyötä, mutta sekä investointi- että käyttövaiheessa voidaan säästää huomattavia summia ja luoda enemmän pysyviä työpaikkoja. Nämä säästöt voivat helpottaa sekä julkisten että yksityisten talouksien tilannetta. Sovitettujen ympäristöteknologioiden käyttö on siis välttämättömyys.

5.4 Sovitetut teknologiat ovat liittyvissä valtioissa ja myös nykyisissä jäsenvaltioissa kuitenkin usein tuntemattomia, ja niitä käytetään aivan liian harvoin. Tämä johtuu mm. huomattavasta tiedonpuutteesta sekä epävarmuudesta siitä, voidaanko säädetty normit todella saavuttaa vaihtoehtoisten teknologioiden avulla.

5.5 ETSK suosittelee, että komissio pohtii tätä ongelmaa intensiivisesti ympäristöteknologiaa koskevan toimintasuunnitelman toimeenpanon yhteydessä. Tiedonpuutteen korjaaminen voitaisiin käynnistää esimerkiksi perustamalla uusiin jäsenvaltioihin tilanteeseen sovitettujen teknologioiden osaamiskeskuksia.

5.6 Osa tukirahoista tulisi ohjata rahastoon, jolla rahoitettaisiin ensisijaisesti pieniä hankkeita. Koheesiorahastolla, josta ei rahoiteta alle 10 miljoonan euron hankkeita, ei tueta riittävästi sovitettuja ratkaisuja. Tukihakemusten yhteydessä olisi hyödyllistä vaatia hakijalta tietoja siitä, miksi juuri esitetty teknologia valittiin ja mitkä vaihtoehdot hylättiin.

Bryssel 31. maaliskuuta 2004

Euroopan talous- ja sosiaaliskomitean

puheenjohtaja

Roger BRIESCH

(¹) Bernhard Friedmannin puheenvuoro aiheesta "Varainhoidon valvonta eurooppalaisen aatteen palveluksessa", jonka hän piti Euroopan veronmaksajien liiton palkinnon jakamisen yhteydessä vuonna 2001.